ÎNCEPUTURILE LEXICULUI EXERCIŢIILOR FIZICE
Les débuts du lexique de l'exercice physique

Manuel Cristian FIRICĂ[1]

Résumé

Dans l'élaboration de cet article, nous avons choisi une certaine présentation des idées afin de ne pas sacrifier la précision de l'accessibilité ultérieure pour un lecteur public expérimenté et diversifié. La présente recherche découle de la passion évidente pour le sport. Je pense que cela ouvre la voie à l'analyse linguistique du langage sportif et souligne la nécessité d'une synthèse large du langage sportif roumain, résultat de la place de plus en plus importante que le sport occupe dans la vie quotidienne et dans le phénomène sportif universel, ce qui conduit à une intense circulation des pratiques sportives, expressions spécifiques et langage spécialisé.

Mots clé: analyse linguistique, langage sportif, exercice, sport, terminologie

Nucleul lexicului exerciţiilor fizice l-am întâlnit în scrierile româneşti înainte de dezvoltarea ramurilor sportive. Primele dicţionare româneşti nu explicau termenul *sport*[2], fapt ce nu înseamnă că nu existau elemente lexicale ce desemnau acţiuni fizice, jocuri şi întreceri sportive. „Mai târziu, a intervenit transformarea culturii, modificarea principiilor sportive şi olimpice, adică mai exact ‹sportificarea› culturii şi ‹desportificarea› sportului”[3].

În descrierea serbărilor dedicate logodnei fiicei lui Duca Vodă care s-au desfăşurat în anul 1601, căpitanul C.Filipescu folosea expresiile: *se repezea iute* (pentru *a alerga, a fugi*) *sărind, se da în văzduh peste cap şi cădea în picioare* (pentru *sărituri şi salt*)[4]. În *Descriptio Moldaviae* scrisă de D. Cantemir, traducătorul numeşte năravurile moldovenilor prin expresii precum: *s-au gîlcevit* (pentru *s-au întrecut*), apoi *să vază care sunt mai voinici* şi cuvântul *învingere* (pentru *victorie*)[5].

Un ziar al vremii anunţa deschiderea unei *săli de arme* în Bucureşti şi preciza că aici se vor preda *meşteşugul de a se bate în săbii*[6]. Un alt ziar preciza că un *învăţător de dansuri* va preda lecţii de *dans, călărie* şi *scrimă* sau că la Capşa a luat fiinţă *o săneţărie* (*un poligon*), o şcoală de tir. Alte reviste ale vremii conţineau expresia *giocul şatranei* (jocul de şah în care s-a iniţiat G.Călinescu) şi includeau informaţii despre *patinagiu*. Din aceste prezentări reiese faptul că şi în acele vremuri lumea se distra, călărind sau luând lecţii de scrimă, jucând şah sau patinând. Un articol descria *pravila pentru duel*, un adevărat *cod al onoarei* şi proiectul pentru *o şcoală de înotat*, iar alt articol de fond a fost dedicat *deprinderilor trupeşti*, în care este vorba de *gimnastică*. Tot în această perioadă, în ziare sunt descrise şi *alergările de cai* sau se face darea de seamă a

[1] Docteur de l'Université Spiru Haret, Craiova
[2] „ Bicicleta”, An 1,nr.1, pag.3
[3] Firică, Jean, *Cultura educaţională a cadrelor didactice şi reforma învăţământului.* Analele UVT, Seria EFS, No. 5, Fascicola 2, 2003
[4] *Op.cit.*, An 1, nr. 5, pag. 5
[5] *Op.cit.*, An 1, nr. 5, pag. 8
[6] *Sportul,* An 1, nr. 5, pag. 35

BDD-A29192 © 2018 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:36 UTC)

primului examen de *scrimă* al cadeților și soldaților în *sala de arme.* De asemenea, într-o *cronică velocipedică* se vorbește de o *primă excursie pe velocipede* (deci un strămoș al *cicloturismului*)[7].

Aceste relatări ne prezintă imaginile în mișcare a evoluției ramurilor sportive în țara noastră, iar „sportul este considerat o sursă de identitate și integrare socială”[8]. Iată doar câteva semnale privind latura distractivă a sporturilor și preocupările pentru caracterul lor de componentă a domeniului activităților fizice și faptul că „destul de interesante sunt combinațiile termenilor tehnici cu unele cuvinte neoașe din care au rezultat diferite construcții curioase”[9].

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, pe teritoriul românesc începe să se înfiripe o terminologie sportivă. Activitatea sportivă a atras după sine unele modalități de exprimare, și, ca orice formă de activitate specific umană, sportul a avut și el nevoie de un vocabular propriu. Dar a-l forma și stabiliza nu a fost ușor, deoarece, fizic, modul de exprimare era străin (în mișcări, în reguli, instrumente), iar, oral, trebuiau găsite mijloace autohtone.

Una dintre cărțile consacrate exercițiilor fizice a fost scrisă de Gh. Moceanu, în care a fost subliniată dificultatea pe care a întâlnit-o în nomenclatura figurilor cu termeni românești. În opinia acestui autor, terminologia gimnasticii și a sportului cuprindea: *mergerea, fugirea, sărirea, aieptarea, aruncarea, azvârlirea, a-și lua avânt*, *balansarea, tragerea, urcarea, gimnastică în sens strict, înotarea și darea cu patinele.* Acești termeni denumeau gimnastica pură și reprezentau școala de exerciții pregătitoare pentru corp, precum: *scrima, darea la țintă, mânarea luntrii cu lopețile, călăritul și căruțatul.*

Dacă investigăm fondul lexical sportiv românesc, observăm că multe cuvinte au luat de la început forma definitivă de astăzi, dar unele au avut nevoie de o perioadă de adaptare, de transformări succesive și de un înveliș modern pentru expresiile nesigur închegate. În acest sens, astăzi, nu se mai folosesc cuvintele: *guidon, cultura fizicală, profesional* (pentru *profesionist*), *tramplina* (pentru *trambulină*), *lovitură francă* (pentru *lovitura liberă la rugby*) sau *linii de atingere* (pentru *liniile de tușă*), *palet* (pentru *disc*), *săritură cu avânt, alergare repede, aruncătură de moarte(*pentru *salt mortal), înaltă ecuitate* (pentru *înaltă școală de călărie*), *jocul pe gheață* (pentru *patinaj*), *încurarea cailor* (pentru *cursele hipice*), *fus* (pentru *bara fixă la gimnastică*), *urmă* (pentru *pistă*).

Pentru evoluția termenilor sportivi în limbă româna am întocmit unele grupe sinonimice, iar ultimul cuvânt este corespondentul termenului de azi: *aieptare, avânt, repezire = elan; adunătură, partidă, team, grupare, formație = echipă; amestecătură, învălmășeală, mêlée, meleu = grămadă; coadă, codaș, codaci, bec, apărător = fundaș; cursă, fugă, fugire, repezire = alergare; dare în văzduh, aruncătură, salt, sărire = săritură; gîlcevire, încurare, emulare = întrecere; iuțeală, iuțime = viteză; mers, mergere, îmblare = marș.*

În această direcție, voi prezenta pe scurt evoluția și procesul de adaptare în etape a unor discipline sportive. Dintre primele discipline sportive practicate în România amintesc: *cursele de cai, esercițiele corpului, manegiul, crescerea și dresarea cailor, canotagiul, vinătoarea, billeardul, patinagiul, gimnastică, gimnastică medicală, scrima, înotul, călăria, tragerea la frînghie, alergarea de întrecere,*

[7] Regulamentul jocului de oină, pag. 1108
[8] Firica, Jean, *Romanian identity representation in Europe by sport as a modern expression of culture in the process of globalization*. Proceedings from the International scientific conference, Skopje, Issue No:1, 2012
[9] Firică Jean, *Terminologia activităţilor fizice şi sportive*, Editura Sitech, Craiova, 2005

BDD-A29192 © 2018 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:36 UTC)

alergarea de rezistenţă, croquet-ul, oina, ogoiul, lawn-tenisul, aruncarea mingei cu piciorul, aruncarea mingei cu pumnul (*faust-ball*), *săritura în lungime sau înălţime, aruncarea greutăţii în lungime, aruncarea discului, aruncarea javelotului, lupta, aruncarea mingei cu mîna, criket-ul, saltul cu prăjina, velocipedia, scrima, tirul, navigaţiunea, sporturile atletice, turing, yachting, tragerea la ţintă şi în sbor, natăţiunea, tragerea în porumbei, curse pe jos, automobilia, golf, boxa, turf, football, rugby, alergare peste obstacole naturale* .

Pe lângă toate aceste activităţi sportive, la începutul secolului trecut s-au mai practicat şi următoarele ramuri sportive: *aviaţie* (*aeronautică*), *motociclism, pescuit, haltere, schi, sanie, polo, călărie, rugby, volei, baschet, handbal* (*şi hazena*), *pentatlon modern, polo pe apă, hochei pe gheaţă, hochei pe iarbă, tir cu arcul, bob, alpinism, schi pe apă, schi înhămat* (*ski kjőring*), *tenis de masă* (*ping-pong*), *caiac, canoe, judo, biatlon* (*patrula militară*).

În decursul anilor, fiecare disciplină înregistrează unele curiozităţi lexicale provenite din anumite traduceri grăbite, preluări superficiale, calcuri nefondate sau unele traduceri străine pe care le mai întâlnim şi astăzi.

Majoritatea greşelilor provin din traducerile regulamentelor forurilor sportive internaţionale de către persoane incompetente şi din introducerea în circulaţie a unor termeni greoi sau confuzii, care nu au nimic comun cu spiritul limbii noastre, fapt ce ne determină să susţinem întocmirea unui dicţionar sportiv, chiar şi explicarea acţiunii *de a sponsoriza*, deorece "sponsorizarea sportului reprezintă astăzi un mijloc indispensabil"[10]. După cum ştim, de la omul de stat Gaius Mecenas, cel care a încurajat artele, provine termenul de „mecena" sau sprijinitor al artei. În zilele noastre, cuvântul mecena a devenit un substantiv comun, livresc, cu sensul de protector (sponsor) al literaturii, al artelor şi al ştiinţelor, iar acţiunea de sponsorizare a acestora se numeşte mecenat.

Prin argumentaţia noastră (lingvistică şi sportivă) am dorit ca acest articol să devină un punct de vedere util sporturilor şi lingviştilor, dar şi o scriere de referinţă pentru public, pentru cei interesaţi de limbajul sportiv, pentru profesorii de limba română, în vederea cultivării limbii legate de domeniul sportiv, care are o largă audienţă în rândul tinerilor şi adulţilor.

Bibliografie

Andriescu, Al., *Limba presei româneşti în secolul al XIX-lea.* Editura Junimea, 1979

Bănciulescu, Victor, *Limbajul sportiv,* Editura Sport-Turism, 1984.

Bănciulescu, Victor, *Sport şi limbă,* în EFS, nr.5,7,11, 1981

Bănciulescu, Victor, *Sportul îmbogăţeşte limba,* în EFS, nr.7, 1982

Bănciulescu, Victor , *Când greşim în limbajul sportiv ?,* în EFS, nr.5, l983

Bujeniţă, M., Sala, M., *Din terminologia nautică românească*, în LR, nr.3, 1966

Comşulea, E., *Terminologia educaţiei fizice şi sportului,* în EFS, nr.1, p.83-85, 1957

Constantiniu, C., *Regulament de scrimă,* Bucureşti, 1882

Constantinescu, Ilinca, *Influenţa limbii engleze în vocabularul sportiv românesc*, în LR, nr.1, 1973

Corbu, R., *Oina, joc gimnastic cu mingea,* Ediţia a II-a, Brăila, 1899

Damé, Fr., *Incercare de terminologie populară,* Bucureşti, 1898

Diem,C., *Weltgeschichte des Sports der Leibeserziehung,* Stuttgart, 1960

[10] Firica, Jean, *Sports sponsorship – means of communication*, Journal of Applied Economic Sciences, Issue No: 4, 2008

BDD-A29192 © 2018 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:36 UTC)

Elian de la Gruea, M., *Exerciţii şi jocuri gimnastice,* Bucureşti, 1894
Economu, Virgil, *Footbal,* Bucureşti, 1935
Firica, Jean, *Sports sponsorship – means of communication*, Journal of Applied Economic Sciences, Issue No: 4, 2008
Firica, Jean, *Romanian identity representation in Europe by sport as a modern expression of culture in the process of globalization*. Proceedings from the International scientific conference, Skopje, Issue No:1, 2012
Firică Jean, *Terminologia activităţilor fizice şi sportive*, Editura Sitech, Craiova, 2005
Firică, Jean, *Cultura educaţională a cadrelor didactice şi reforma învăţământului.* Analele UVT, Seria EFS, No. 5, Fascicola 2, 2003
Florescu, Taisa, *Cu privire la structura limbajului tehnic sportiv,* în Culegere de referate, Sesiunea ştiinţifică a cadrelor didactice, 24-26 aprilie 1969, Institutul de Construcţii, Bucureşti
Ghibu, E., Todan, I., *Sportul românesc de-a lungul anilor,* Editura Stadion, Bucureşti,1970
Graur, Alexandru, *Cupa Davis,* în România literară, nr.42, 1972
Graur, Alexandru, *Mélanges linguistique,* Paris-Bucureşti, 1936
Hristea, Theodor, *Pseudoanglicisme de proveniență franceză în limba română,* în LR, nr.1, 1974
Hristea, Theodor, *Probleme de etimologie,* Editura Ştiinţifică,Bucureşti, 1968
Iavarovschi, Alexandru, în Lucrare de licenţă – *Clişee şi inovaţii în stilul sportiv*- Facultatea de Filologie din Timişoara, 1981
Iordan, Iorgu, *Stilistica limbii române*, Bucureşti, 1944
Jacquier, Henri , *Un„ stil de limbă": limbajul sportiv,* în Tribuna, nr.5, 1957
Kiriţescu, Constantin, *Palestrica. O istorie universală a culturii fizice,* Editura UCFS, Bucureşti, 1964
Lupu, Coman., *Din terminologia sportivă recentă,* în SCL, nr.6, 1986
Nicu,Alexe, *Problematica actuală a studiului terminologiei în ştiinţa educaţiei fizice şi sportului,* în EFS, nr.11, 1982
Nicu, Alexe, *Terminologia educaţiei fizice şi sportului*, Editura Stadion, Bucureşti, 1973.
Nestorescu, Virgil, *Preţiozităţi în limba cronicilor sportive,* în LR, nr.1, 1963
Pearson, Ned., *Dictionnaire du sport français,* Editura Lorenz, Paris, 1979
Petiot, Georges, *Dictionnaire de la langue des sports,* Editura Robert, Paris, 1982
Postolache, N., *Presa sportivă românească,* în EFS, nr.8, l983
Queval, Jean, *La langue des sports,* în Encyclopédie de la Pléiade, Jeux et Sport, Editura Gallimard, Paris, 1967
Rafailescu, Al., Iancu, C., *Oina, trecut şi prezent,*Bucureşti, Editura Sport-Turism,1976
Rozet, Georges, în *L'Argot des sports,* Paris, 1968
Seche, Mircea, *Despre stilul sportiv* , în LR, nr.2, 1959
Teodorescu, Vasile, *Depre constituirea terminologiei sportive româneşti, Secolul al XIX-lea,* în Actele celui de-al XII-lea Congres Internaţional de Lingvistică şi Filologie Romanică, volumul I, Bucureşti, 1970
Trofin, Aurel, *Observaţii cu privire la adaptarea terminologiei sportive de origine engleză la limba română,* în St.UB-B, nr.2, 1967

BDD-A29192 © 2018 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:55:36 UTC)